

העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשורת

רח' אלפרט 3, ת"ד 7289 יהוד-מונטון, מיקוד 5621401. פקס' 03 536 3470 ; טל' 03 536 4622

ניסן התשע"ט
מאי 2019

ברור וקצר: התפתחות הַנְדָפֿ"ר (נוהל דיבור ברדיו) בצה"ל

מאת: אל"ם (בדימוס) דניאל רוזן¹

רקע

גרסאות מן העבר של מילון המונחים הצבאיים בצה"ל מגדירות את המונח **נְדָפֿ"ר** כ"נהל דְבוּר־רָדְיוֹ (radio telephone procedure): בקשר – נוהל קבוע שמשמשים בו בשעת דיבור ברדיו כדי לחסוך זמן, למנוע טעויות ולקיים ביטחון קשר".² בגרסאות עדכניות יותר מוגדר **נְדָפֿ"ר** בפשטות כ"נוהל דיבור ברדיו".³ המונח הרשמי לא השתנה, אך חומר ההדרכה העכשווי בצה"ל נוגע למונח כ"נוהל דיבור ברשת".⁴

רשתות רדיו טקטי צבאיות מאפשרות קשר דו־מְגִמִי לְמִחְצָה (half duplex): תחנה ברשת יכולה לקלוט ולשדר, אך לא באותה עת. כאשר תחנה אחת משדרת, כל יתר התחנות צריכות להיות בקליטה. והיה אם שתי תחנות ישדרו יחד, הן יפריעו זו לזו, והקליטה תשובש. כדי שרשת רדיו, שבה מספר רב של תחנות באותו תדר, תפעל ביעילות – כל תחנה חייבת להבין בכל עת מה קורה ברשת, וכל תחנה צריכה להזדהות בכל שדר, ומכאן הצורך בנהלים ברורים לניהול התעבורה ברשת וחשיבות משמעת המפעילים.

בשנותיו הראשונות של צה"ל, שבהן השתמשו בעיקר במכשירי קשר מעודפי מלחמת העולם השנייה,⁵ היה קשר הדיבור בטכנולוגיה של אפנון תנופה (אָתְ"ן – amplitude modulation) בתחום התדר הגבוה (תְּי"ג – high frequency), איכות ערוץ התקשורת הייתה נמוכה, תלויה מאוד בטווח ובתנאים האטמוספריים, היה קשה להבין את הדובר, ותפעול מכשירי הקשר נעשה בעיקר בידי בעלי מקצוע מיומנים, שכונו **אלחוטנים**. מפקדים הכינו הודעות בכתב (מברקים) ומסרו אותן לאלחוטן, וזה העבירן לאלחוטן בתחנת היעד. בהמשך עבר צה"ל להשתמש במכשירי קשר מתקדמים יותר, קשר הדיבור היה בטכנולוגיה של אפנון תדר (אָתְ"ד – frequency modulation) בתחום התדר הגבוה מאוד (תְּי"ם – very high frequency), איכות ערוץ התקשורת השתפרה מאוד,

¹ תודת המחבר נתונה למר שמשון הופמן ולוותיקי חיל הקשר והתקשורת על עזרתם בהתקנת מאמר זה, ולד"ר רוביק רוזנטל על הסכמתו לצרף את הנספח פרי עטו.

² המטה הכללי, עקד כללי 1-300, **מילון מונחים צבאיים**, אג"מ-מה"ד, תש"מ-1980 (להלן: **מילון מונחים צבאיים 1980**).

³ אגף המבצעים – מח' תו"ל, מפקדות, הדרכה וביטחות, **מילון הקיצורים וראשי התיבות**, אוגוסט התש"ע-2010.

⁴ מְי"י (מפקדת זרוע היבשה), **חוברת לימוד לקראת מבחן הכניסה לבה"ד 1**, 2013, עמ' 185.

⁵ במכשירים אלה נדרש להמתין כשנייה אחת מעת הלחיצה על מערכת היד עד שניתן היה לדבר, כדי שהשפופרות במשדר יתחממו והמשדר ישדר.

והטווח (כל עוד היה בטווח הכיסוי של הציוד) והתנאים האטמוספריים השפיעו אך במעט על איכות הקשר. תפעול מכשירי הקשר עבר מידי האלחוטנים לידי הלוחמים והמפקדים, והמיקרופון והאוזנייה המחברים למערכת קשר הם היום חלק מהציוד התקני של כל מפקד בשדה מהרמה הנמוכה ביותר ושל חלק גדול מהלוחמים. הדיבור ברדיו הפך לחלק משגרת החיים של חיילים ומפקדים. הדבר השפיע כמובן על הַנְדָּבָ"ר, שהשתנה עם השנים, ונעשה פשוט וקצר.

תעבורה ברשתות רדיו צבאיות מצומצמת להודעות קצרות וענייניות. הדוברים הם בעיקר המפקדים. חלק גדול מהתחנות מאזינות, ומשדרות לעיתים רחוקות. משמעת מפעילים היא תנאי לפעולה סדירה של הרשת. הקפדה על נְדָבָ"ר נכון, שהופך לשגרת דיבור ברשת הרדיו, הכרחית לתפקוד נכון של רשת הרדיו בקרב, בתנאי לחץ פיזי ונפשי, שכן שימוש נכון בַנְדָבָ"ר מאפשר תקשורת מהירה, תמציתית ומדויקת, ומצמצם אי-הבנות.

שפת הצבא חייבת להיות קצרה וברורה, ואין בה מקום לעמימות. הדבר השפיע כמובן על הַנְדָבָ"ר, שהלך והשתכלל במהלך השנים והפך לחלק בלתי נפרד מהעגה הצבאית, וזו – לחלק מַהְנְדָבָ"ר.

העגה הצבאית, שהתפתחה והשתנתה עם השנים, חדרה גם לַנְדָבָ"ר. מפקדי חיל הקשר ראו בדבר תופעה שלילית ונלחמו בזמנם ללא הצלחה למיגור התופעה, ועד היום מערך שיעור נְדָבָ"ר בבית הספר הארצי לקשר (בַּה"ד 7) מתעלם מעגה זאת. בסופו של דבר, העגה התגבשה ל"תורה". מאמרו של ד"ר רוביק רוזנטל, המצורף בנספח, מציג את השלכות העגה הצבאית על הַנְדָבָ"ר ועל השפה העברית.

המשמעות	הכינוי	המשמעות	הכינוי	המשמעות	הכינוי
שחור	כביש	מטווח	משה	רכב	גלגלים
שנייה	קטנטנה	דקה	קטנה	שעה	עגולה
סיום	תאילנד	התחלה	אנגליה	אישור	אי
מחנה/בסיס	מכלאות	משיב מיקום	מושי מושי	התמקמות	מוקי
תחמושת	סוכריות	מטען	מתנה	רובה	מקל
דלק	נוזלים אדומים	מים	נוזלים לבנים	אוכל	חמים וטעים
טלפון סלולארי	משני נייד	טלפון	משני	קשר צבאי	נוכחי
פצוע	פרח	חיילת	חצאית	חייל	גפרור
החלפה	גלגול	מחבל	מלולכך	הרוג	הרדוף
שוטרים	כחולים	חיה	הולך על 4	אדם	הולך על 2
נהג	עגלון	נגמ"ש	חצי כבד	טנק	כבד

כינויים נפוצים ברשת הקשר, 2013

מקור: מז"י, חוברת לימוד לקראת מבחן הכניסה לבה"ד 1, 2013, עמ' 186

תהליכים וביטויים

תהליכי הקמת קשר רדיו, העברת המידע והפסקת הקשר חייבים להיות אחידים, סדורים, ברורים ונהירים לכל מפעילי התחנות ברשת.

מקור הנדב"ר הישראלי הוא הנדב"ר הבריטי, ובוגרי צבא בריטניה תרגמו את הנדב"ר לעברית.⁶ הביטויים הראשונים היו "הלו" (Hello), כביטוי התראה, שבו נפתח כל שידור; "כאן" (This Is); "עבור" (Over); "רות" (Roger), שמשמעו: "השידור התקבל"⁷ (המשמעות שונתה בפרק-זמן קצר ל: "שידורך נקלט והובן"⁸);⁹ "סוף" (Out), שמשמעו: סוף הקשר. בניסוח של אז: "במלה זו נגמר כל שידור שאינו מחכה למענה".¹⁰

תהליכי הנדב"ר הלכו ו"הסתבכו" בשנותיו הראשונות של צה"ל, אך השתכללו במהלך השנים, ונהיו קצרים ופשוטים. התהליך של היום קצר ומהיר פי כמה ממה שהיה בימי צה"ל הראשונים. הנדב"ר הצטרפו ביטויים כמו: **היישר** (קיבלתי, הבנתי, מבצע), **משנה** (סגן או עוזר בעל תפקיד, לדוגמה: משנה קודקוד), **חיובי** (כן, נכון – Affirmative), **שלילי** (לא נכון, אין זה כך – Negative), **אשר** (אמת שהמסר התקבל והובן – Acknowledge),¹¹ **פקודות** (התראה לפני מתן פקודות).

א. קריאה: הלו אורי כאן דן אורי כאן דן עבור
תשובה: הלו דן כאן אורי דן כאן כאן אורי רות
עבור
ב. קריאה: הלו אורי כאן דן אורי כאן דן הוער
צלילות אותותי מברק בשבילך עבור
תשובה: הלו דן כאן אורי דן כאן אורי רות
אין דבר בשבילך עבור

דוגמה להקמת קשר – 1951
מקור: תהליך אלחוט דיבור 1951

הלו כאן דן אמור שנית עבור
(במקום הלו רון כאן דן אמור שנית עבור).

ניצן ראשון של תהליך קשר מקוצר – 1951
מקור: תהליך אלחוט דיבור 1951

⁶ חוברת ההדרכה הראשונה העוסקת באלחוט דיבור שאותרה בארכיונים היא שרות הקשר, **חוברת אמונים מס' 1, הדיבור באלחוט**, אפריל 1948 (להלן: **שירות הקשר, הדיבור באלחוט**), ארכיון תולדות ה"הגנה", 34/234. חוברת הדרכה קודמות שאותרו עוסקות רק בקשר באלחוט מורס.

⁷ שירות הקשר, הדיבור באלחוט.

⁸ אג"מ/מה"ד – קצין קשר ראשי, **תהליך אלחוט דיבור**, 1951 (להלן: **תהליך אלחוט דיבור 1951**), ארכיון העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב.

⁹ מקור השימוש בביטוי "רות" הוא האות R במורס (קיצור של Received), שהאלף-בית הפונטי שלה באנגלית הוא Roger, ובעברית – "רות".

¹⁰ מקור: שרות הקשר, הדיבור באלחוט.

¹¹ המילים "כן" ו"לא", מילים של הברה אחת, דומות למילים רבות אחרות, ושימוש בהן יוצר איבהנות רבות, לכן דורש הנדב"ר שימוש במילים "חיובי" ו"שלילי".

השימוש ב"הלוי" הופסק עוד בשנות ה-50. תהליך הַנְדָבָר של היום הוא תהליך פשוט ומהיר של פנייה – הזדהות – מסר – סיום. לדוגמה:

קריאה: ורד כאן 1 [מפקד מסגרת 1 פונה למפקדו בשם הרשת, ורד] טנקים נעים ממערב למזרח כשלושת אלפים מצפון לי, עבור.
תשובה: כאן ורד. רות. נצור והמתן לפקודה. סוף.

הבטוי	שמושו או פירושו
אותיות	משתמשים בו לפני שדור קבוצת אותיות.
אני חוזר	שמושו ע"י המסדר במקרה שהוא מסדר מלה או משפט יותר מפעם אחת.
אני חוזר וקורא	שמושו ע"י הקולט ב"חוזר וקרא".
אני מאיית	שמושו על ידי המסדר לאיות מלים או קבוצת אותיות.
איית	בקשה על ידי הקולט לאיית מלים או קבוצת אותיות.
בדוק	בדוק את תוכן המברק כולו או קצתו וטלח את המושג הנכון.
בסדר	1. הקליטה משביעה רצון; 2. אני מוכן לקבל את המברק.
דרכי	סלח את המברק אלי אני אעבירונו לתעודתנו. שמושו ע"י המרכזת כשהחנה חוץ אהה מציעה מברק לחברתה.
הכל אחרי	הכל אחרי מלה (מלת מאחז) בחזרות ובטמוס בביטויים "קעוה" ובדוק.
הכל לפני	הכל לפני מלה (מלת מאחז).
מלה אחרי	1. בסעה בקסת חזרות; 2. בקטר עם הביטוי טעות.
מלה לפני	1. בסעה בקסת חזרות; 2. בקטר עם הביטוי טעות.
חזור	שמושו על ידי הקולט המבקש לחזור על הסדר כולו.
הלו	שמושו בהתחלת כל קריאה.
המתן	חכה סניות מספר, נסארים בסדור.
המתן סוף	הפסקה יותר ארוכה אוברים לקליטה.
הייסוד	המברק נתקבל, תכנו כובן ולהוראות יצויית.
חזור וקרא	שמושו על ידי המסדר כשהוא רוצה שהקולט יחזור על הסדר כפי שהוא קלט אותו.
חסל	סגור את התחנה.
טעות	טעות – שמושו קסור לבטוי חזור וקרא.
מברק בסביל	נכלל בקריאה של תחנת חוץ המציעה או סולחת מברק לחברתה.

הבטוי	שמושו או פירושו
כאן מברק בסביל	1. המברק לתחנה אחרת ועליך להעבירו. 2. המברק הוא לא שלי שמושו על ידי המרכזת המציעה מברק לתחנת חוץ.
מברק בסבילך	סם כינוי למרכזת ברשת
מלכה	שמושו על ידי המסדר כשהוא מסדר כל מלה פעמיים, וע"י הקולט כשהוא מבקש שהמסדר יסדר כל מלה פעמיים.
מלים פעמיים	כשהקולט מבקש מהמסדר שיחזור לו על מספר מלים בתוך המברק (סתיכות מאחז)
מן – עד	שמושו בסיטת חזור וקרא.
נכון	סדורי נגמר ואני מהכה לתשובתך.
עבור	כיצד אתה שומע אותי.
עצמת אותותי	על ידי המרכזת, כיצד אתה שומע את סאר התחנות סברסת
עצמת הוסת	הסדר נתקבל
רות	אשר לי קבלת קטע זה
רות עד כאן	ברשתך להעביר את המברק באופן יסיר לתחנה שקראת לה.
חלה את המברק	שמושו ע"י המסדר לתקן מלה או משפט טעות בהם.
הקון	

ביטויי תהליך – 1948

מקור: שירות הקשר, הדיבור באלחוט, באדיבות ארכיון תולדות ה"הגנה"

- א. אני אומר שנית
תן אות זמן
אותיות (מקדים לקבוצות/אותיות)
אותיות וספרות (מקדים לקבוצה/ות מעורבת/ות של
אותיות וספרות)
(אני מ) איות
אמור שנית
- ב. ברוך (דרישה לבדיקת הצפנה)
אני ברוך (מקדים לבדיקת הצפנה)
(מידת דחיפות) בשבילך (צורת הצעת מברק)
בשביל... (הוראת שרות להעברת מברק)
בשביל כולם (הוראת שרות להעברת מברק)
בקורת (מקדים לבקורת מנין הקבוצות)
בקר (דרישה לבקורת מנין הקבוצות)
- ג. אין דבר בשבילך
היש דבר בשבילי
דבר ברור יותר
דבר לאט יותר
דבר מהר יותר
דרכי (הוראת תחנה להעביר מברק דרכה)
- ד. הוישר (שדורך נקלט, מובן ויבוצע)
הכל אחרי
- ה. (ה) מספר (מקדים למספר הסדורי של מברק בכותרתו)
הודע מצב החומר
אני מרכזת
- ו. נכון
לא נשמע
- ז. סוף (סיימתי את שדורי, איני מחכה למענה)
ספרות (מקדים לקבוצת/ות ספרות)
- ח. עבור (סיימתי את שדורי, אני מחכה למענה)
הודע עצמת אותות
- ט. הודע צלילות אותות
הודע צלילות הרשת
- י. קבוצה
(ה) קבוצות (מקדים למנין קבוצות)
קבוצות פעמיים
קבל בשביל... (תחנת ביניים)
קבל מ... בשבילי (תחנת ביניים)
(ה) קבלת...
סוף קריאת כוון
סוף קריאת רשת
- יא. רות (שדורך נקלט והובן)
רות עד כאן
- כ. הכל לפני
הלו (מקדים כל שדור)
חמתן
הפסק שמירתך
הקרא (הוראה להקריא למשדרת את כל המברק/הודעה)
ז.
(ה) זמן (קבוצת הזמן/זמן הרישום)
- כא. חסל (הוראה לתחנה או לרשת להפסיק את פעולתה)
מבקש חסל
- כב. טעות
- כג. כאן (בטוי המקדים את אות הקריאה של התחנה
המשדרת)
- כד. ממת
הרי מברק
מברק בשבילך/ך/כם
... מברקים בשבילך/ך/כם
מלה
מלה אחרי
מלה לפני
הודע מסירה
מאשר מסירת...
- כה. רכוז ליד (נטילת רכוז)
רכוז לידך (נטילת רכוז)
רשת
- כו. שדר ל... (הוראה לתחנה לשידור החומר)
אני שומר בשביל... (תחנת משמר)
שלח ל... דרכי (תחנת ביניים)
שלילי
שומר בשבילי (תחנת משמר)
- כז. (א) תווד בינך לבין... (תחנת תיווד)
תווד ביני לבין... (תחנת תיווד)
תיווד מ... (תחנת תיווד)

ביטויי תהליך – 1951
מקור: תהליך אלחוט דיבור 1951

רות	– קלטתי והבנתי
עבור	– סיימתי את ההודעה, ממתין למענה
היישר	– הבנתי ואני מבצע
אמור שנית	– הודעתך לא הובנה חזור עליה
סוף	– סיימתי, לא ממתין למענה (ייאמר ע"י הדרג הגבוה הירארכית)
המתן	– חכה עד לפינוי הרשת / המאזין
דרכך ל...	– העבר את ההודעה ל...
עד כאן	– הפסקה לשם וידוא הבנה עד לשלב זה של תשדורת ארוכה
חיובי	– כן
שלילי	– לא

ביטויי תהליך, 2013

מקור: מז"י, חוברת לימוד לקראת מבחן הכניסה לבה"ד 1, 2013, עמ' 185

כיצד לדבר? קמע"ג (קצב, מהירות, עוצמה, גובה)

הבסיס לקשר דיבור בשדה הקרב הוא דיבור נכון וברור, ובזמנו הקפידו בצה"ל על קמע"ג: דיבור בקצב אחיד (במשפטים קצרים), באיטיות, בהקפדה על מבטא נכון, בעוצמת דיבור אחידה, בגובה קול אחיד – כדי להקל על החיילים לקלוט ולהבין את הנאמר.

הקשבה להקלטות של רשתות רדיו טקטיות מלמדת עד כמה הקפידו מפקדי העבר לדבר נכון וברור ברדיו, ועד כמה נשחק הדבר במהלך השנים.

סעיף 1.

קצב.

לכל מטפס יש קצב מכונים הטקל את הקליטה וההבנה. בדיבור באל-חוס יס לסמור על הקצב הזה. יש צורך לדבר בטפטים קצרים. יש נטייה טבעית בדיבור באל-חוס לבטא כל מלה לחוד, צורה זו אינה נכונה.

לא נכון מס./ החיילים/ הזרים/ הנמצאים / בארץ / נאמד / בקרוב / ל-5000 / איש
לא נכון מס. החיילים/ הזרים/ הנמצאים / בארץ נאמד / בקרוב ל-5000 איש
נ כ 1 מס. החיילים הזרים / הנמצאים בארץ / נאמד בקרוב ל / 5000 איש.

סעיף 2.

מהירות.

א. דבר במהירות בינונית. דיבור מהיר מדי מקשה את הקליטה, דיבור איטי מדי גוזל זמן ומעצבן את הקולט.
ב. שמור על מהירות שיה במשך כל זמן השידור.
ג. אל חדגיס מילים בעלות הסיבות ואל העבור במהירות על מילים בלתי חשובות.
ד. אם על הקולט לרסום את המברק יעשה המדבר הפסקה בין פסקה לפסקה.

סעיף 3.

עוצמת הקול.

א. דבר בקול חזק מהרגיל אך אל הצעק.
ב. דבר בקול שיה במשך כל זמן השידור. אל הוריד את קולך בסוף פסוק או מטפס.
ג. דבר המיד כשהמיקרופון קרוב לפיך. אם אתה מרחיק את המיקרופון כהפה לא יקלט השידור שלך.

סעיף 4.

גובה הקול.

קולות גבוהים נקלטים יותר מקולות נמוכים. הגבה את קולך במידה שאחה יכול לעסות כן בלי מאמץ יתר. אל הוריד את קולך בסוף מלה או בסוף פסוק.

סעיף 5.

י.י.מ.ק.

זכור המיד את ארבעת ראשי התיבות קצב, מהירות, עוצמה, גובה, כסאחה בדיבור באל-חוס.

קמע"ג – 1948

מקור: שירות הקשר, הדיבור באלחוט, באדיבות ארכיון תולדות ה"הגנה"

• **קצב** – שמירה על קצב דיבור תקין, ושמירה על כללי הפיסוק הנכונים.

• **מהירות** – לא איטית מידי ולא מהירה מידי.

• **עוצמה** – לא לצעוק ולא ללחוש.

• **גובה** – טון דיבור לא גבוה ולא נמוך.

קמע"ג – 2018

מקור: מערך שיעור נדפ"ר, בה"ד 7, 2018

דיבור שקול ומדוד של מפקדים (וקציני קשר) ברשת הקשר נוסך ביטחון במפקדי המשנה ובלוחמים, ונודעת לו חשיבות מיוחדת.

אלף-בית פונטי

יוצאי הצבא הבריטי הובילו בתחילת מלחמת העצמאות את המהלך של מעבר מקשר מורס לקשר דיבור, המתאים יותר לשימוש טקטי, תוך הסבת תהליך הקמת הקשר, שימוש בקודים מוסכמים ושיטה אחידה להוראות קשר. הם הנהיגו שימוש במטוס קל לתיווך, יצרו אפשרות לשיחות ישירות בין מפקדים והקפידו על האזנה של מפקדות בכירות לנעשה ברשת של כוחות תחת פיקודם. השימוש הראשון של שירות הקשר בתקשורת רדיו צבאית בדיבור בהיקף רחב היה בליווי שיירות לירושלים, במרץ 1948, עם ציוד קשר צבאי מעודפי צבא ארה"ב, שנרכש בחשאי בארה"ב והוברח ארצה.¹²

האלף-בית הפונטי הוא כלי חשוב בתקשורת דיבור, לאיות ברור של שמות ומונחים, וחלק חשוב מהסבת הנדפ"ר לעברית היה יצירת אלף-בית פונטי בשפה העברית, המלווה אותנו, בשינויים קלים, עד היום.¹³

האלף-בית הפונטי העברי התבסס על עקרונות האלף-בית הפונטי האנגלי, שהם מילה קצרה וקלת היגוי לכל אות, תוך הימנעות מקביעת מילים בעלות צליל פונטי דומה ואישימוש במילים הנמצאות בשימוש צבאי שוטף.

¹² דניאל רוזן, מיכאל נגל, **שבעים שנות חיל הקשר והתקשוב: מערכות שיטות ואמצעים**, העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב, התשע"ט–2018 (להלן: **רוזן ונגל, שבעים שנות חיל הקשר והתקשוב**), עמ' 54–55.

¹³ על פי כתבי ההיסטוריון גבי שריג, האלף-בית הפונטי העברי פותח בידי נפתלי רוז (רייזר), שנודע בכינוי "נפתא" (1921–1999). יליד חיפה. בגיל 15 התגייס ל"הגנה", לשירות הקשר. אתה ואלחוטן בעלייה לחנייה בשנת 1938. מדריך האיתות בפלגות הלילה המיוחדות שהוקמו בידי קפטן (לימים מייגור גנרל) אורד וינגייט. התגייס לצבא בריטניה במלחמת העולם, הוכשר כטכנאי רדיו ושירת בחיל האוויר המלכותי. השתחרר בשנת 1946, חזר לשירות הקשר, עסק בהפעלת שידורי "קול ישראל" במחנתת והקים רשת תחנות אלחוט בדרך לירושלים. שירת בחיל הקשר במגוון תפקידים, כולל מפקד במ"ב (בית מלאכה בסיסי), מפקד בה"ד 7 ומג"ד קשר ארצי, עד שחרורו בשנת 1961 בדרגת סא"ל. היה מהנדס מחוז המרכז במשרד הדואר, חבר מועצת המנהלים של רשות השידור ומנהל החממה הטכנולוגית באריאל.

א	אֵלֶּךָ	ל	לֵאָה
ב	בּוֹעֵז	מ	מֹשֶׁה
ג	גִּימָל	נ	נֶשֶׁר
ד	דָּוִד	ס	סָמֶךְ
ה	הָגֵר	ע	עֵיִן
ו	וָו	פ	פּוֹעָה (הוחלף בהמשך לפֶסֶל)
ז	זָאב	צ	צִיפּוֹר
ח	חֲוָה	ק	קִיבוֹץ (הוחלף בהמשך לקוֹרַח)
ט	טִיחַ	ר	רוֹת
י	יוֹנָה	ש	שָׁמִיר
כ	כַּרְמֶל	ת	תֵּלֶם

האלף-בית הפונטי העברי הראשון
 מקור: שירות הקשר, הדיבור באלחוט, באדיבות את"ח
 התוספות לפי תהליך אלחוט דבור 1951

כינויי תחנות ומפקדים

בשנותיו הראשונות של צה"ל השתמשו בשלוש אותיות לציון אות הקריאה של תחנה; למשל, אות קריאה "קשת", שבאלחוט דיבור נשמע: "קיבוץ שמיר תלם".

בשנותיו הראשונות של צה"ל התמסד השימוש בכינויי מפקדים לקציני המטה ולקצינים המקצועיים, שהזדהו בכינוי ובשם הרשת (לדוגמה: כספית מלך, כאשר מלך הוא שם רשת המבצעים של היחידה).

מפקד	קודקוד
קצין אג"ם	אולר
קצין מבצעים	מברג
קצין אפסנאות	עסיס
קצין שלישות	אשנב
קצין מודיעין	פרפר
קצין הנדסה	תלתן
קצין קשר	כספית
קצין חי"ר	שעון
קצין שריון	אבוס
קצין תותחנים	מעיל
קצין קישור (שיתוף) קרקע-אוויר	אגרוף
קצין רפואה	תורן
קצין הספקה	דקל
קצין משטרה צבאית	שמש

כינויי מפקדים – 1960

מקור: אג"מ/מה"ד מ 7-42, המלקוד, באדיבות ארכיון צה"ל ומערכת הביטחון, 98/565/1961

המשמעות	הכינוי	המשמעות	הכינוי	המשמעות	הכינוי
קודקוד	סיפון	סגן מפקד	משנה	מפקד	קודקוד
אולר	כספית	ק.מודיעין	פרפר	ק.אג"מ	אולר
מברג	שעון	ק.שריון	אבוס	קמב"ץ	מברג
מעיל	מנעול	ק.לוגיסטיקה	עסיס	ק.סיוע	מעיל
תורן	אשנב	ק.הספקה	דקל	ק.רפואה	תורן
אורפו	טבק	ק.לי"א	חורשה	ק.ני"מ	אורפו
שמש	תלתן	ק.דת	עוקץ	ק.מ"צ	שמש

כינויי מפקדים ובעלי תפקידים נפוצים, 2013

מקור: חוברת לימוד לקראת מבחן הכניסה לבה"ד 1, 2013, עמ' 186

אותות קריאה קבועים בדרג הלוחם

בשנת 1961 הובילו אנשי הקשר בחיל השריון מעבר ל"אותות קריאה קבועים בשריון" מדרג המחלקה ועד לדרג החטיבה, כדי להתמודד עם "רבוי רשתות ותחנות אלוט בעוצבות שריון, הצורך בכניסת מפקדים לרשתות כפופות וביצוע שינויי צוות במהירות"¹⁴.

אותות הקריאה התבססו על שם רשת המבצעים של היחידה, כאשר המפקד הזדהה בשם הרשת, ושאר התחנות השתמשו בשם הרשת ובמספרי תחנות קבועות. כן נהגו לצרף אות (א', ב' וכו') לכינוי או למספר קבוע, כדי לציין מאיזה כלי מדובר (טנק, נגמ"ש, זחל"ם, גיפ וכו'); למשל, טנק מזדהה באות הקריאה של הרשת של המסגרת שבה הוא פועל (לדוגמה – אביב), בתוספת מספרו ברשת (לדוגמה – אביב 1 א'). רְק"ם (רכב-קרב משוריין) שעבר מיחידה אחת לאחרת המשיך להשתמש באות הקריאה ובמספרו מיחידת האם שממנה עבר.

הכינויים הקבועים מאפשרים תקשורת רדיו יעילה גם בשינויים מתמידים באיגוד ובצוות כוחות וברשתות רדיו עם מספר רב של משתמשים ומעניקים גמישות בהפעלת רשתות רדיו. כוחות, מפקדים וקציני המטה יכולים להקים קשר ברשתות רדיו אחדות בצורה יעילה, וכל התחנות ברשת מזהות אותם בפשטות.

1 עד 4	מחלקות
5	סיור
6	חה"ן
7	סיוע
8	חר"פ
9	טכני
10	מגי"ד
11	סמגי"ד
12	קמבי"ץ
13	קמ"ן
14	קצין קשר
20	מח"ט
21	סמח"ט
22	קצין אג"ם
23	קמ"ן
24	קצין קשר
25	קצין אפסנאות
26	קצין חה"ן
27	מפקד סיוע
28	קר"פ
29	קצין חימוש

אותות קריאה קבועים – מלחמת ששת הימים

מקור: הוראות הקשר של חטי' 200

בתחילה היו אותות קריאה קבועים רק בדרג הגדוד והחטיבה. במהלך השנים נוספו על רשימת אותות הקריאה הקבועים מספרים לגורמים ברמת האוגדה. על רשימת כינויי המפקדים נוספו רשימת כינויים לקצינים מקצועיים נוספים לפי אותו העיקרון ולפי התפתחות צה"ל והשתתפות גורמים נוספים בקרב היבשה.

¹⁴ מפקדת גייסות השריון/קשר, **אותות קריאה קבועים בשריון**, אוקטובר 1961.

צלילים ועוצמת אותות

בשנותיו הראשונות של צה"ל השתמשו בזוג ספרות לתיאור איכות הקליטה, הספרה הראשונה ציינה את צלילות הקליטה, הספרה השנייה – את עוצמת הקליטה.

ד. חוזק הקליטה:

מבחינים בחמש דרגות של חוזק-קליטה וסימון כך:

- 5 - קליטה מצוינת, השדור ברור וטובן
- 4 - קליטה טובה, השדור ברור
- 3 - קליטה בינונית, השדור מובן
- 2 - קליטה חלשה, הבחנת המלים קשה מאד.
- 1 - קליטה חלשה מאד, כמעט שאינה נשמעת.

ה. צלילות הקול.

מבחינים כנ"ל בחמש דרגות:

- 5 - צלילות מצוינה
- 4 - צלילות טובה
- 3 - צלילות בינונית
- 2 - צלילות לא טובה - הפרעות רבות
- 1 - צלילות גרועה - אי אפשר להבחין במלים.

חוזק הקליטה וצלילות הקול – 1948

מקור: שרות הקשר, הדיבור באלחוט, באדיבות ארכיון תולדות ה"הגנה"

צלילות:

אינה מתאימה לעבודה.	{	1 — אינם ניתנים לקליטה
		2 — נקלטים לעתים
מתאימה לעבודה.	{	3 — נקלטים בקושי
		4 — נקלטים
		5 — נוחים לקליטה

עוצמה:

אינה מתאימה לעבודה.	{	1 — חלשה מאד
		2 — חלשה
מתאימה לעבודה.	{	3 — כמעט טובה
		4 — טובה
		5 — טובה מאד

צלילות ועוצמת אותות – 1951

מקור: תהליך אלחוט דיבור 1951

בהמשך עבר צה"ל לתיאור פשוט וברור של איכות הקליטה: "היטב" (אני שומע אותך היטב), "בינוני" (אני שומע אותך באיכות בינונית), "גרוע" (אני שומע אותך בקושי רב). כאשר התחנה הקולטת לא מבינה את התוכן הנקלט, היא משדרת "אמור שנית" (או, בקיצור – "שנית").

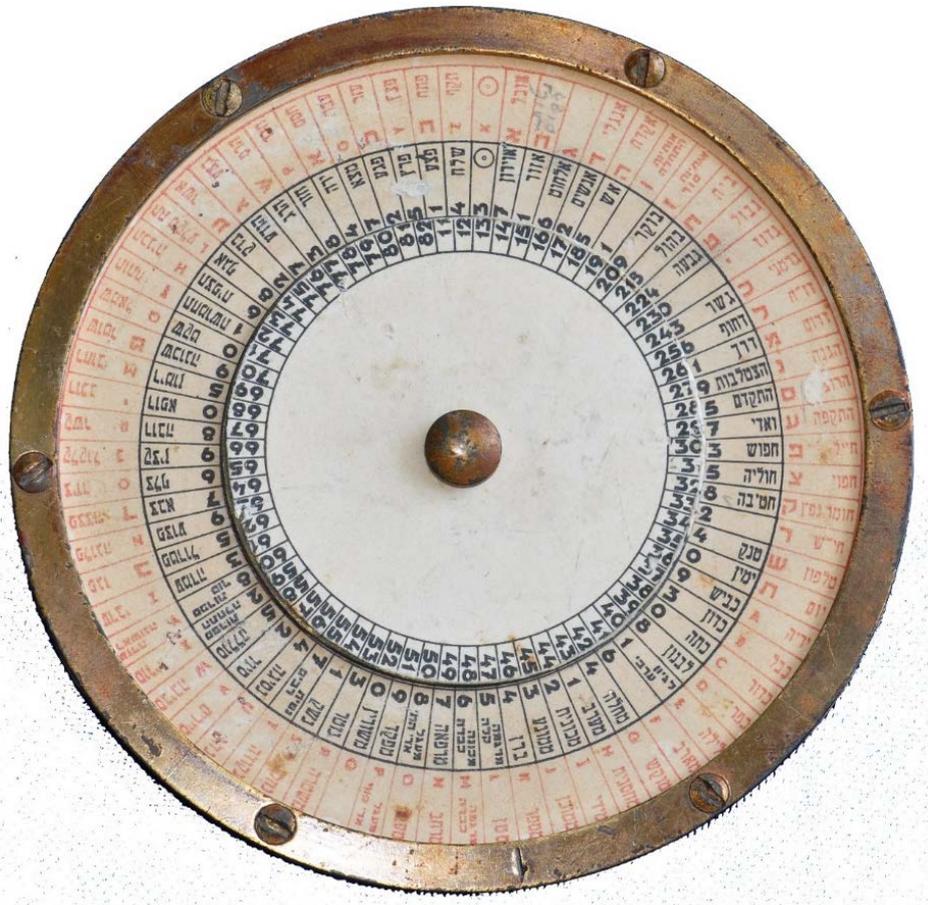
קודים ומלקוד

בקשר רדיו טקטי, הגלוי לאויב, מסתירים מילים במילות קוד (תחליף-מילים), מהן מוסכמות מראש (מילת דויוח, לתיאום מהלכים בקרב, או מילת הפעלה, אות להפעלת גייסות או פקודת אש); ומהן משתנות כל תקופת זמן קצרה (מספר שעות עד יממה), כדי שלא יגלה אותן האויב. בדיווחים מבצעיים נהוג להשתמש במילות קוד, שמשדרים בדרך כלל פעמיים, והתחנה הקולטת אומרת אותן שוב. לדוגמה:

קריאה: "קודקוד כאן משנה, קורא בדאלי [שם הרשת]¹⁵, קבל חלב ודבש, אומר שנית, חלב ודבש, עבור.

תשובה: משנה כאן קודקוד, קיבלתי חלב ודבש. סוף.

מלקוד הוא "שיטת הסתרה בקוד על-ידי התקן מיוחד לכך, שבו מוחלפים מילים וצירופי מילים בצמדי אותיות וספרות".¹⁶ ההתקן הראשון בשימוש צה"ל היה "מכשיר קוד קשר מס' 1", גלגל קודים שאפשר לקבוע קודים למיניהם לדיבור ברדיו, קודים ששונו כל יממה, לפי קוד מוסכם של שלוש ספרות.¹⁷

מכשיר קוד קשר 1

מקור: אוסף העמותה להנצחת חילי הקשר והתקשוב

¹⁵ בסביבה שבה מפעילים כמה רשתות אומרים באיזה רשת קוראים מכיוון שבעת האזנה למספר רשתות בוזמנית קשה לזהות באיזו רשת קוראים.

¹⁶ מילון מונחים צבאיים, התש"ם-1980.

¹⁷ רוזן ונגל, שבעים שנות חיל הקשר והתקשוב, עמ' 90-91.

במלחמת סיני נעשה שימוש רב בקודים ידניים לקשר דיבור בין מפקדים. כל מונח הומר לשתי אותיות, אחת מהשורה האופקית ואחת מהשורה האנכית, ובכל יום לחימה היו מחליפים את טבלת הקוד.

סודי ביותר		קוד אריה										גליון מס. 3	
י	נ	ב	כ	ד	ו	ש	א	ת	ט	צ	ג	מ	ל
א	10	18	26	36	45	1	61	מטבל	80	סיוע			דושיא
ב	אבולוס	19	דדום		דחחחח ציד	ים	62	71	81	סילון	צ	דמוקים	ת
ג	11	30	27	1	46	54	סגד	72	88	אניחה	ה	דחחחח	פ
ד	12	דדדדד	ה	31	חילאיד	55	63	73	89	נפון	97		ב
ה	אנח	דדדדד	ה	32	חיל ים	ידיה	סונחה	סונוס	90	דפול	93		ה
ו	אפסנאות	21	28	37	ישלח	סונח	סונח	סונח	91	ק			ש
ז	13	דדדדד	38	39	חיל שרון	56	64	74	82	קמנדק	דדל		ס
ח	אדיק	32	39	48	57	65	75	83	94	א			כ
ט	אש	30	40	49	58	66	76	84	95	קמנדק	דדל		ק
י	14	23	31	40	49	58	67	77	85	קמנדק	דדל		ך
יא	2	15	24	32	41	50	60	70	80	קמנדק	דדל		י
יב	בזוקה	הגמטה	הגמטה	הגמטה	הגמטה	הגמטה	הגמטה	הגמטה	הגמטה	קמנדק	דדל		ח
יג	אילת	15	24	32	41	50	60	70	80	קמנדק	דדל		ץ
יד	אל בודג	16	24	32	41	50	60	70	80	קמנדק	דדל		מ
יז	אלוף	בד חשה	24	32	41	50	60	70	80	קמנדק	דדל		ו
יח	07	ביד לחון	דדי	הרוקים	43	51	69	79	86	קמנדק	דדל		צ
יט	08	17	26	34	43	52	70	79	86	קמנדק	דדל		ד
כ	09	7	16	24	32	41	50	60	70	קמנדק	דדל		ל
כא	אל עריש	הזוד	25	34	43	52	70	79	86	קמנדק	דדל		ג

קוד אריה ליום הלחימה השלישי, חטיבת הצנחנים, מלחמת סיני

באדיבות ד"ר אריה גילאי, אתר הצנחנים 202, <http://www.202.org.il>

בשנת 1960 עבר צה"ל למלקוד עשוי משרוול קשיח, שהוחלף בשנת 1966 למלקוד על בסיס שרוול פלסטיק גמיש, שיוצר בכמויות גדולות והיה אמצעי פשוט לשיפור ביטחון הקשר בתקשורת רדיו.¹⁸ מלקוד זה היה בצורת טבלה, ועליה רשומים המונחים (מילות האמת). במלקוד עם שרוול פלסטיק היו מונחים (ומול כל מונח – חלון). כאשר היו מכניסים למלקוד דף מפתח, היו מילות הקוד מופיעות בחלון. את דף המפתח היו מחליפים כל יום או כל שבוע.¹⁹ לחילות היו מלקודים שונים (ירוק, שחור וכך הלאה), עם מונחים אחדים.

משנת 1970 התפתח השימוש בקוד "גזית", קוד יומי למפקדים, טבלה פשוטה של מילות קוד מתחלפות, שענדו בנרתיק פלסטיק על אמת היד, כמו שעון, כתחליף למלקוד, שהשימוש בו היה מסורבל. השימוש בקוד זה הופסק מיד לאחר מלחמת יום הכיפורים.

¹⁸ רוזן ונגל, **שבעים שנות חיל הקשר והתקשוב**, עמ' 233.

¹⁹ במלחמת העולם השנייה, המלקוד בצבא בריטניה ובצבא ארה"ב כונה בשם Slidex.

בדיוק דקה לפני השעה הנקובה תודיע המשדרת **ששים**.
חמשים שניות לפני השעה הנקובה היא תודיע: **חמשים**
וכך הלאה, עד עשר שניות לפני השעה הנקובה ועד
בכלל.

כאשר מחוג השניות יראה דקה + 55 שניות (5 שניות
לפני השעה הנקובה) תתחיל התחנה המשדרת לספור
שניות כדלקמן: **חמש, ארבע, שלוש, שתיים, אחת,**
עכשיו. הבטוי **עכשיו** יבוא בשעה הנקובה, כאשר מחוג
השניות עובר את האפס, ויש להדגישו. אחריו יש לחזור
על השעה שצויינה.

הנחיות לשידור "אות הזמן"
מקור: תהליך אלחוט דיבור 1951

הערות

במלחמת העצמאות, עת השתמשו לראשונה בתקשורת דיבור לצרכים טקטיים, התעורר לראשונה הצורך בכינויי מפקדים, ואומץ הכינוי "קרן-אור" (תרגום הכינוי הבריטי Sunray), שהפך מאוחר יותר ל"קודקוד". הצעה לכינויי מפקדים בשמות מן התנ"ך ("מתתיהו" למפקד, "יהושע" לקצין מודיעין, "יתרו" לקצין מנהלה) לא אומצה.

בשנותיו הראשונות של צה"ל השתמשו במונח **אלחוט**. מפתבי ההיסטוריון, גבי שריג, אנו למדים כי בשנת 1965 החליטו במפקדת קצין הקשר הראשי, בהתייעצות עם האקדמיה ללשון העברית, להשתמש במונח "רדיו" ולא להשתמש במונח "אלחוט" (Wireless), עקב אי-הרצון להגדיר אמצעי קשר באופן שלילי (אלחוט).²⁰ עם זאת, בחרו להמשיך ולהשתמש במונח **דממת אלחוט** ולא **דממת רדיו**.

הנדבך של שנת 1948 השתמש בביטוי "חזור", אך ביטוי זה יצר אי-הבנות, והוחלף בביטוי "אמור שנית" (בדומה לביטוי באנגלית – Say again).

נספח

לוט המאמר "הקודקוד יגיע עוד חמש קטנות" שנכתב בידי הבלשן ד"ר רוביק רוזנטל, שפורסם בבלוג "רב-מילים".

²⁰ בדומה לנעשה בארצות דוברות אנגלית, שם עברו להשתמש במונח Radio במקום Wireless בשנות ה-20, עם התפתחות שידורי הרדיו לציבור הרחב.

נספח: הקודקוד יגיע עוד חמש קטנות

מאמר מאת ד"ר רוביק רוזנטל. פורסם בבלוג "רב'מילים", יולי 2015

לשפת הקשר הצבאית הישראלית אפשר להעניק את התואר "השפה החשאית הגלויה ביותר בעולם". היא אמורה לשמש כשפת קוד מוצפנת בשיחות קשר בעת קרב, כדי שהאויב לא יבין את השיחה. בפועל השפה הזו גלויה לכל, מוכרת על ידי כל מי שקרוב לשפת הצבא, מתוארת בספרים וצצה בשידורים, ופרושה בחלקים שונים שלה באינטרנט באתרים שונים כולל בוויקיפדיה ובאתר צה"ל. בצה"ל אין להשיג מילון של השפה הזו, אבל כל טירון יכול לדקלם אותה. שמה הרשמי הוא נְדָפָ"ר: נוהל דיבור ברשת, והיא אכן משמשת ברשת, אך תפקידה העיקרי הוא אחידות בדיווח ואפשרות לנהל שיחות קצרות ויעילות.

השיטה הנהוגה בקשר היא מילות קוד המייצגות אובייקט לשוני כלשהו, כגון 'עגולה' במשמעות שעה או 'קודקוד' במשמעות מפקד. בשיטה אחרת, ששימשה במקביל, יוצגו אותיות באמצעות מילים. המילה, שהיא בדרך כלל שם פרטי, ייצגה את האות העברית בה היא נפתחת: 'הגר' היא האות ה', למשל. בדרך כלל שימשה שיטה זו לצורכי איות, כדי למנוע קליטה לקויה של מילה או שם, אך היו לה גם שימושי הצפנה. השיטה נלמדה מן הצבא הבריטי, והייתה נהוגה בהגנה. כך נפתחו שידורי הרשת המחתרנית של ההגנה במילים 'תלם שמיר בועז', שהצפינו את שם התחנה: "תחנת שידור במחתרת".

בסלנג הצבאי נוצרו בעקבות שיטה זו כמה ביטויים. כשרצית להקטין ציפיות אצל מישהו היית אומר 'הגר משה' שפירושו "היית מת", וברגע של ייאוש זעק החייל השבוז 'נשבר הזאב' שפירושו 'נשבר הזין'. שריד לשיטה ניתן לראות בביטוי הקשר 'אלף נון אלף נון' במהלך מבצע: אין נזק, אין נפגעים. שריד נוסף הוא הקריאה לשלבים במבצע על פי ארצות לפי סדר האלף בית, כגון אנגליה לראשית מבצע, בלגיה לשלב ב' ועוד. וכך שמענו בסרט "מבצע סבתא" את המשפט "שירלי, קבלי אנגליה". המבצע היה כזכור הבאתה של סבתא לקבורה מהירה בקיבוץ.

אז מה יש לנו בשיטת הקשר הקיימת? שפת הקשר נחלקת לשתי קבוצות: מילות תפקיד ומילות תוכן. מילות התפקיד משמשות ליצירת מבנה קבוע של העברת הודעה בקשר. המתקשר מודיע, למשל, 'כאן קודקוד לוף', והתשובה היא 'היישר', מילת אישור שהוראתה 'קיבלתי, הבנתי ואני מבצע את ההודעה'. 'עבור' מסמנת את המשך השיח. לעיתים קרובות מצורפת להודעה בקשה לאישור שההודעה נקלטה והובנה במילה המפורסמת 'רות': "כאן מברגיית הקטור רות עבור" (מתוך ספרו של יורם יובל "הלנה על הגג"). השימוש במילה רות הוא שריד מהשימוש בשיטת האותיות. רות מייצגת בלוח הצפנים את האות ר'. היא משמשת בתפקידה בתהליך העברת המסרים בעקבות המילה המקבילה בשיטה זו באנגלית: roger, המצפינה את receive, קבל.

במהלך השיחה ייאמר לעיתים 'עד כאן', או 'האם עד כאן?' כלומר, האם הכול הובן עד לנקודה זו. מילות קשר אחרות הן 'חיובי' לאישור ו'שלילי' לדחייה. אלה הפכו נכס צאן ברזל של השיח הישראלי, וזלגו לשפה האזרחית. להעצמה ניתן לומר גם 'חיובי בזנ"ט' או 'שלילי בזנ"ט', וכן 'שלילי חזק'. 'מוקי' פירושו בלשון הקשר מוכן: "מוקי לְרִי"; "מוקי בעמדה".

ביטוי קשר פופולרי בימים עברו היה 'חמש!' או 'חמש חמש!' אישור שהתנאים לביצוע משימה טובים. הוא שימש בעבר בהרחבה ביטוי של שביעות רצון, שם למחזה וסרט על ההווי הצבאי, ונזכר

בשיר הציזבטים של יחיאל מוהר: "כשנגמר מבצע קדש/ ישבו היידיטים/ מעגל סביב לאש/ ציזבטו חמש חמש/ עד שחקים אדמו מרוב ציזבטים".

רובו של מילון הקשר מכיל מילות תוכן, מילים המתייחסות לפעילות מבצעית, מפקדים, כלי רכב, כלי נשק, ענייני מרחב וזמן ועוד. לעיתים בחירת המילים זהה או קרובה מאוד למשמעות המילה המוצפנת. 'מיוערת' היא סביבה טבעית, 'מיושבת': סביבה עירונית. 'קודקוד' הוא מפקד בכיר, 'משנה' או 'משנה קודקוד' הוא סגנו. קודקוד הפכה מילה אזרחית לכל דבר, וכל מנהל בכיר או זוטר הוא כבר 'קודקוד'. בצבא יש פיתוחים: 'קודקוד עולם' הוא הרמטכ"ל, 'קודקוד אלוהים': הרב הצבאי הראשי.

שלישייה מסורבלת משהו בשפת הקשר היא 'נוזלים אדומים' (דלק בגירסה קדומה), 'נוזלים שקופים' (מים) ו'נוזלים שחורים' (קפה). 'פטיש' הוא פשוט תרגום מאנגלית: רכב מטיפוס האמר.

לעיתים המילה בקשר נבחרת כמעין דימוי. בראשית הצבא נקראו חיילים חדשים בצבא 'אפרוחים', היום נקראים קצינים צעירים בחיל השריון 'גורים'. במקרים אחרים מושמטת מילה בתהליך סמנטי הקרוי אליפסה. 'עגולה' היא שעה עגולה, 'קלה' היא אש קלה, אש מירי נשק קל.

לא תמיד יש הסבר לקביעת מונח קשר, והוא נראה שרירותי. 'פרח' הוא פצוע ו'דרדר' הוא מסוק, כמו בסרט בופור: "יש כאן פרח רציני, צריך דרדר במידי". הרוג הוא 'הרדוף', אולי בעקבות שתי האותיות הראשונות של המילה. כך גם בשמות כמה בעלי תפקידים צבאיים. 'זרזיר' הוא רב סמל פלוגתי, 'כספית' הוא קצין קשר ו'כספיתון' הוא הקשר. רופא הוא תוֹרן. למה? ככה. הכרתי כמה רופאים צבאיים נמוכים למדי.

הדרך הרווחת ביותר לקביעת מונחי הקוד בקשר היא מטונימיה. מטונימיה היא הרחבת משמעות של מונח בעקבות מרכיב מסוים במשמעות המקורית. כך 'כבד' הוא טנק, כי הטנק הוא כלי כבד, נגמ"ש הוא 'חצי כבד', 'קטנה' היא דקה ו'קטנטנה' היא שנייה. יש כאן הקבלה למקורה של המילה בלטינית: מינוטה, קטנה. 'ארוך' הוא קילומטר ו'קצר': מטר. כלי רכב קרוי 'גלגלים', וחיילת – 'חצאית', למגינת לבן של הפמיניסטיות, ככתוב בספרו של יורם יובל: "לקח לאסרף פחות מעשר דקות להתיידד עם כל חמש החצאיות שבבניין".

גם הצבעים לוקחים חלק במשחק המטונימיות. הים הוא 'כחול', הכביש 'שחור', ודרך העפר 'לבנה'. מטונימיות נוספות דורשות הסבר מורכב יותר. חייל פשוט הוא 'גפרור', ברמז לגפרורים רבים בתוך קופסה. 'מברג' הוא קצין מבצעים, אולי מפני שהוא אחראי להרכבת מבצעים יחדיו. סמל המבצעים הוא מברגון, ומשרד הקמב"ץ: מברגיה. בספרו של נדב בן-תור נאמר בקשר: "קבל שלא השגתי לכם אישור הרטבה". 'הרטבה' היא ירי חי, בעקבות 'תרגיל רטוב', בהנגדה ל'תרגיל יבש'.

קבוצה חביבה היא המטונימיות האירוניות, שבהן נוספת לקשר בין הצופן למוצפן עקיצה קלה. כך קרויים מגורי החייל 'מכלאות', המזון הצבאי 'חמים וטעים' (ובגרסה חתרנית: קריר ומגעיל). החובש, על פי ספרו של סשה זיידמן הוא 'וטרנר', המטווח הוא 'חגיגה', מטען הוא 'מתנה', 'סוכריות' הן תחמושת, כנאמר בסרטו של רוני דניאל על בה"ד 1: "קבל, סוכריות נופלות במסגרת שלך איפה שאתה ממוקם עבור". הנהג אינו אלא 'עגלון', והרב הצבאי 'עוקץ'. האויב זוכה לשמות ישירים יותר: 'מלוכלך', 'מנוול', מכונית אויב היא 'לכלוכית', ונערי הארפיגי נקראו בעת מלחמת לבנון בעקבות סדרה מצוירת 'קטקטים'.

שפת הקשר החדירה לשפה הצבאית תופעה מרתקת של הגבהה משלבית. בצבא לא מחכים, אלא 'ממתינים', לא זזים, הולכים או נוסעים אלא 'נעים', לא מפסיקים אלא 'חודלים', כנאמר 'חדל קשקשת ברשת'. רמז לאופייה הייחודי והיצירתי של השפה הצבאית באשר היא.

עוד רשימות, טורים, מאמרים ושאלות של ד"ר רוביק רוזנטל באתר הזירה הלשונית,
<http://www.ruvik.co.il>